

800 berättelser ur Åbo stads historia

1800-TALET

PÅ UTFLYKT TILL HALLIS FORS

01.05.2026 | EDITOR | LÄMNA EN KOMMENTAR

Hallis fors var redan på 1800-talet ett omtyckt mål för Åbobornas utflykter. Forsens stränder hörde till S:t Karins och S:t Marie socknar ända fram till 1900-talet, men de styrdes alltsedan 1600-talet av magistraten i Åbo som hade fått dem som lönejord. Kring forsen hade olika anläggningar som drevs med vattenkraft koncentrerats. På den strand som låg i S:t Marie fanns också en kallbastu, där man kunde vederkvicka sig i strömmande vatten. Om söndagarna fylldes stränderna av Åbobor som firade sin lediga dag, vilket inte alltid tilltalade dem som hade en gård där.

*

En liten presentation av Åbo från juli 1842 ger resande rådet att bege sig ut från staden genom Tavasttull och göra en avstickare till den nyöppnade och trevliga duschinrättningen i Hallis för att förfriska sig. Hallis duschbad var tudelat: den ena sidan var för herrar, den andra för damer. Inrättningen låg i S:t Marie i kanalen nedanför kvarnen Isomyllly. Besökarna hängde i rep i kanalens strömmande vatten. För att locka kunder till badinrättningen hade man tagit i bruk en slup som fyra gånger om dagen roddes från köpman Hummelins gård i staden till Hallis. *Åbo Tidningar* ondgjorde sig redan i augusti 1847 över att det inte fanns någon badinrättning som var lämplig för stadens arbetarbefolkning. Badet i Hallis var avsett för bättre folk och låg för långt borta för att arbetarna skulle kunna ta sig dit efter en lång arbetsdag. Under de följande decennierna tog man sig vanligen till Hallis till fots.

I slutet av seklet sköttes kallbastun av änkan Marja Eriksson, som skaffade bastukvistar för tvätt av besökarna. Gästerna skrevs in i en särskild bastubok. Juli var den viktigaste månaden för inrättningens ekonomi; till exempel år 1875 inflöt den avsevärda summan om 433 mark. I juli 1880 stod det i tidningen att vattnet i Hallisforsen var så lågt att en del av kvarnens stenpar stod stilla. Även badinrättningens tjänster måste minskas. Dusch fick man visserligen beställa, men bara för en gång och inte som vanligt för en vecka. Badinrättningen nämns för sista gången i kvarnbolagets kassaböcker år 1883.

*

Hallis fors var ett utfärds mål för såväl privatpersoner som föreningar. Till exempel i maj 1893 meddelade nykterhetsföreningen Raittiusyhdistys Toivo II, att föreningen skulle arrangera en promenadut-

flykt till Hallis annandag pingst. I Hallis skulle deltagarna få ta del av tal, recitation, sång, komik med mera. "Må alla sångare och föreningsmedlemmar delta."

Sommardag vid Hallis fors år 1907. Viktor H. Auer. Åbo museicentral.

Forsen drog också till sig oroliga element, men ibland skällde man vid fel träd när det gällde opasande beteende. Ett brev från Åbo i augusti 1901 berättar om

svettig sommarvärme som fick Åboborna att söka svalka i Hallis.

"Men föreställ er hur det känns, när man först fotvandrat hela den tröttsamma långa vägen för att komma fram till badvattnet och sedan får stryk eller åtminstone en utskällning mätt med Borgåmått. Det vet ett litet sällskap Åbobor som söndagen den 14:e sistlidne juli gav sig av till Hallis för att åtminstone en gång under året få vederkvicka kropp och själ i det välsignade badvattnet där. Knappt hade de hunnit fram till en där belägen strandäng, där solen bränt bort inte bara gräset utan också gräsrötterna och där den gula marken påminde om någon sorts bränd sved, när de redan såg ängens ägare, en man som troligen var på sniskan, en jordbrukare från samma by, komma till stranden. Och då fick de sina fiskar varma.

— P-keles busar! hälsade han. — Vad gör ni här, ni trampar ner gräset, h-tes lymlar. Det här är min mark, era skurkar; jag har köpt den för egna pengar, era bovar! Stick härifrån, p-keles lurkar, till er egen strand och simma där, och kom inte hit, era svin... Och på det sättet jojkte han vidare på sin upplyftande litania tills kreatursskötselns ordförråd var uttömt och den förbaskade adelskalendern genomgången, och tills någon sade att det var helt onödigt att vidare öppna sitt hjärta, i synnerhet som sällskapet ändå förstod vad han ville och medgav att det var han som var ägaren, varefter de avlägsnade sig. Det var ju helt sant, att det var han som var ägaren och hade rätt att be dem avvika. Om han hade betett sig som folk skulle jag inte säga någonting om saken." (Fri översättning.)

Veli Pekka Toropainen

Översättning: Brita Löflund

Källor:

Riksarkivet (Åbo), Topographica, Maaria 11 e, Halissten Rahasto-Kirja 1873—76, ?8.1875, 187.

Aura 13.5.1893, 3.

Åbo Tidningar 21.8.1847, 1.

Åbo Underrättelser 16.7.1842, 2; 12.6.1844, 4; 3.7.1844, 4; 6.7.1869, 2; 14.7.1880, 2; 22.7.1883, 4.

Veli Pekka Toropainen 2015: Aurajoen Halistenkosken historiaa. Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja 48 (2015). Helsingfors. <https://journal.fi/ssvk/article/view/53302> Läst 23.10.2025.